

Надія Балдинюк,
*старший викладач кафедри
музикознавства та вокально-
хорових дисциплін, Уманський
державний педагогічний
університет імені Павла
Тичини, Україна*

ФОРМУВАННЯ ГОЛОСОВОГО АПАРАТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В СИСТЕМІ ЙОГО КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ

У структурі педагогічної майстерності вчителя вагоме місце посідає вільне, грамотне володіння ним власним голосом як інструментом професійного спілкування. Відомо, якого великого значення надавав А. С. Макаренко постановці голосу, його виражальним можливостям для педагогічної майстерності вчителя. В. О. Сухомлинський закликав педагогів керувати інтонаціями свого словесного спілкування зі школярами, уникати крику, оскільки подібний тон викликає збудження і стомлює учнів. Інакше кажучи, з погляду культури педагогічного спілкування важливо не тільки *що*, але і *як* говорить педагог, наскільки вільно, грамотно володіє він своїм голосом як інструментом професійного спілкування.

Це твердження особливо актуальне для вчителя-музиканта, адже специфіка художньо-педагогічного спілкування з учнями вимагають від нього особливо багаті інтонаційної палітри, великих експресивних можливостей голосу, наприклад уміння входити в роль того чи іншого персонажа і передавати його характерну мову, художньо декламувати, виразно співати дитячі пісні. Це викликає необхідність спеціальної вокальної підготовки, у процесі якої можна формувати потрібні професійні комунікативні якості: витривалість голосового апарату, звучність голосу, його еластичність, багаті інтонаційні й темброві можливості, чітку дикцію, правильне дихання та ін.

Основи підготовки педагога, вимоги до нього (професійна спрямованість, висока кваліфікація і педагогічна майстерність, любов до дітей, позитивні риси характеру і якості особистості

педагога) всебічно розкриті в роботах С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Бондаря, Я. Бурлаки, С. Зінов'єва, І. Зязюна, О. Киричука, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, О. Мороза, В. Сластьоніна, Р. Хмелюк, О. Щербакова. Проблеми підготовки педагогічних кадрів у національних педагогічних навчальних закладах розглядають у своїх дослідженнях А. Алексюк, Я. Болюбаш, С. Гончаренко, С. Дудар, А. Капська, А. Линенко, В. Майборода, О. Савченко, В. Семиченко, М. Сметанський, М. Ярмаченко, Т. Яценко та ін.

На наш погляд, саме в курсі «Постановка голосу» закладені значні потенційні можливості формування вокальних навичок як фактора, здатного забезпечити активну комунікативну діяльність майбутніх учителів музики. Причому одразу відзначимо, що таку роботу ми намагаємося проводити в тісному контакті з викладачами курсів «Основи педагогічної майстерності», «Основи культури і техніки мовлення», а також керівниками колективів художньої самодіяльності (хор, вокальний ансамбль, драмгурток).

Проведене нами дослідження показує, що таку роботу доцільно проводити поетапно. Вона починається з детального обстеження студентів, вивчення можливостей їхнього голосового апарату, що дозволяє не тільки мати об'єктивну картину про стан справ в цілому, але і враховувати характерні проблеми кожного студента зокрема, застосовувати індивідуальний підхід.

Наступний момент – повідомлення необхідної теоретичної інформації про технологію співу, яка ілюструється як власним показом педагога, так і фрагментами фонозапису. Суто практичну вокальну роботу слід розпочинати з формування правильного співацького тону, високої позиції звуку, використовуючи для цього ряд вправ. Матеріалом для них служать дитячі поспівки, фрагменти народних пісень, доцільним є також спів з назвою нот простих звукових послідовностей. Для різноманітності варто варіювати ритм, штрихи, темп. Всі вправи повинні бути зорієнтовані на конкретні педагогічні завдання.

Так, перед студентами ставиться завдання виробляти відчуття опори звука, котра в першу чергу залежить від правильного дихання, даються поради, як здійснювати в цьому плані самоконтроль. Одночасно студенти повинні слідкувати за

правильним формуванням голосних, домагатись красивого округленого звуку. Для цього їм демонструються вокальні властивості голосних, способи вирівнювання їх звучання. Ще одне важливе завдання – розвиток артикуляційного апарату, чіткість вимови приголосних (активна робота язика, губ, м'якого піднебіння). Студентам вказуються типові помилки і пропонуються конкретні вправи для самостійної роботи.

Комплекс вказаних основних взаємопов'язаних завдань, які реалізуються через конкретні вправи, дозволяє студентам досягти необхідного рівня вокальних умінь і навичок. На завершальному етапі ведеться робота по переносу набутих умінь і навичок з вокалу на процес мовлення, їх корекція і закріплення. Тут основним видом роботи є колективне художнє декламування віршів. Музичність поезії сприяє природному переходу від співу до декламування і, як показує практика, дає можливість найкращим чином зберегти набутий студентами досвід, перенести його в нові умови. Головне на етапі переносу вокальних навичок на мовлення – відчуття опори звука, його польотність, єдина позиція голосних, чітка артикуляція. Декламувати слід без напруження, уникаючи крикливого, форсованого звуку.

Таким чином, в результаті цілеспрямованої роботи студенти оволодівають умінням компетентно використовувати можливості голосового апарату (звуковисотна пластичність, сила, тембр, польотність голосу), передавати за допомогою багатой інтонації відтінки смислу, почуттів, задавати комунікативному повідомленню оптимальний темпоритм. Вони вчать ся забезпечувати гігієнічні умови мовної комунікації: володіти технікою дихання, не перенапружувати голосові зв'язки, правильно резонувати звук, пристосувати силу голосу до акустики приміщення.

Запас міцно засвоєних вокальних прийомів, тренуваність голосового апарату, вільне переключення зі співацького режиму на мовний, розвиненість емоційно-експресивних якостей забезпечать майбутньому вчителю музики не тільки чисто вокальну підготовку, що важливо і необхідно саме по собі, але і значно більше – можливість вести оптимальне художньо-педагогічне спілкування.